

ייכתב עונוי

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: (במדבר כ יב).¹

במדבר רבה יט יא - "יען לא האמנתם בי ..."

"לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ"² - משל למה הדבר דומה? לשתי נשים שלוקות בבית דין. אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית.³ אמרה להם אותה שאכלה פגי שביעית: בבקשה מכס, הודיעו לבריות על מה אני לוקה שלא יאמרו אף אני קלקלתי. הביאו פגי שביעית ותלו עליה והכריזו ואמרו: זו קלקלה ולקתה וזו אכלה פגי שביעית ולקתה. אף כך אמר משה: ריבוני, הרי גזרת עלי למות במדבר עם הדור הזה שהכעיסוך שנאמר: "כמה ימרוהו במדבר יעציבוהו בישימונו" (תהילים עח) ועכשיו יאמרו לדורות שאני כמותם!⁴ ייכתב עלי על מה נענשתי! לפיכך כתוב: "יען לא האמנתם בי".⁵

אור החיים פרק כ פסוק ח

פרשה זו רבו עליה כל מפרשי המקרא ותרתיה בה לאור באור החיים⁶ ... וראיתי שנאמרו עשרה דברים בענין בדברי מפרשי התורה ... רש"י ז"ל פירש ששגגת משה היתה כי ה' אמר אליהם: דברו, והוא הכה. ... הרמב"ם פירש כי הקפיד ה' עליו על אשר נתרגז על העדה ... הר"י אלבו בספר העיקרים ישב שהקפדת ה' היתה על שלא נתעוררו משה ואהרון מעצמן להוציא מים והיו מרעידים שזה יורה מיעוט הביטחון ... הנה כל העשרה דרכים אינם מוציאים אותנו ידי חובת האמת ... ואני טוען על השאר ... שההקפדה היתה על שכינה לעצמו המעשה ואמר "נוציא" ...⁷

¹ ראה פירוש רש"י לפסוק זה ש"לכן" הוא לשון שבועה. וכן הוא בדברים רבה יא י וכן פירש גם חזקוני.
² המדרש לומד את הפשט בפסוק באופן אחר מרש"י וסיעתו. "לכן לא תביאו" היא הצהרה שאומרת: חטא זה - "יען לא האמנתם בי" - הוא ורק הוא הסיבה שבגללה לא תביאו ולא תבואו לארץ הנכספת (דרשה דומה נראה בהמשך על הפסוק "כאשר מריתם את פני"). קריאה זו היא הבסיס למדרש שבהמשך. וכבר הראינו פעמים רבות שהמדרש מגלה גם פנים חשובות בפשט הפסוקים ויש בו לעתים מרכיב פרשניאפשטני חשוב של "הבנת הנקרא". דרש ופשט אינם בהכרח תמיד שיטות מנוגדות.
³ קלקלה - זנתה. ולענין פגי שביעית, אמנם מצווה לאכול פירות שביעית. אבל אסור להפסיד פירות שביעית וכיון שאכלה אותם בעודם בוסר כאילו הפסידה והשחיתה אותם. ראה מסכת שביעית פרק ד משנה ז וכן פרק ב משנה ה. וראה שטיינזלץ יומא פו ע"ב בעיונים.
⁴ משה מבקש להפריד בינו ובין דור המדבר. "במבחן התוצאה" שניהם שווים, שהרי שניהם לא זכו להיכנס לארץ. אבל דווקא משום כך חשוב להראות שבמהות החטא יש הבדל. דור המדבר שחטא בחטא המרגלים, הוא האשה שקלקלה. משה שחטא בחטא מי מריבה, הוא האשה שאכלה פגי שביעית. בעיני משה (בעיני הדרשן), חטא המרגלים שהוא "בכיה לדורות" (תענית כט ע"א) חמור מחטא אי האמנה של מי מריבה. האמנם? בהשוואה עם חטא אחר, חטא המתאוננים, נראה שדווקא חטא מי מריבה חמור יותר משום שהיה בפומבי. ראה במדבר רבה יט י: "יען לא האמנתם בי - וכי לא אמר משה דבר קשה מזה שאמר: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם? אף שם אין אמנה והיא גדולה מזו, מפני מה לא גזר עליו שם? למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אוהב והיה מגיס בינו לבין המלך בדברים קשים ולא הקפיד המלך עליו. לימים עמד והגיס במעמד הלגיונות, גזר עליו מיתה. אף כך אמר לו הקב"ה למשה: הראשונה שעשית - ביני לבינך. עכשיו - כנגד הרבים, אי אפשר! שנאמר: להקדישני לעיני בני ישראל". נכון, יאמר הדרשן בשם משה, החטא היה בפומביות, אז בבקשה עד הסוף. תודיע לכולם ולדורות שלא נכחו שם, מה בדיוק חטאתי. ענין הפומביות של חטא משה חשוב גם להמשך הוויכוח בין שיטת משה לשיטת דוד, ייכתב או אל ייכתב עונוי.
⁵ יש כאן אירוניה ברורה של המקרא על משה: "יען לא האמנתם בי" כנגד "והם לא יאמינו בי" שבתחילת שליחותו של משה בפרשת שמות (פרק ד פסוק א). יש כאן סגירת מעגל קשה וכואבת. האם גם לזה התכוון משה באומרו: "ייכתב עלי על מה נענשתי"? אפשר שכן. הכל בא, יאמר משה, מהשליחות ומהתפקיד הציבורי שכלל לא רציתי אותו. הרי כידוע התנגדתי לכל השליחות ולא רציתי בה עד שהקב"ה כעס עלי ולמעשה כפה אותה עלי (ראה פרק ד בשמות ובפרט פסוק יד, שמות רבה ג יב). באופן זה אפשר לשלב כאן את הפסוק בדברים א לז: "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא עם" שבו לכאורה משה חוזר בו מקבלת האחריות של "ייכתב עונוי". (ראה רמב"ן על הפסוק וכן רלב"ג יהושע ד כ). - בגללכם, אומר משה, ובגלל כל השליחות שלא רציתי בה מלכתחילה, חטאתי במי מריבה. והיא הנותנת, את החטא הזה אני מבקש לפרסם. אלה פגי השביעית שלי (על פג - בוסר - בהקשר עם דיבור, ראה בראשית רבה מט ט: "אברהם אמר בישולה, איוב אמר פנה").

⁶ שים לב לביטויים המליציים והשנונים שבמשפט פתיחה זה.

⁷ "ייכתב על מה נענשתי" - בקש משה. אלא שדווקא בחטא מי מריבה אין הדברים פשוטים כל כך. לא רק פרשני המקרא הרבו לדון בחטאו של משה, גם המקרא עצמו שנה ושילש וריבע חטא זה וכל פעם בלשון אחרת. כאן "לא האמנתם בי", ובהמשך פרשתנו במיתת אהרון: "על אשר מריתם את פי" (במדבר כ כד), ובפרשת פנחס כאשר משה מצטווה להתכונן למיתתו: "כאשר מריתם פי" (במדבר כז יד). וחומר מכולם בסוף פרשת האזינו: "על אשר מריתם את פי" (ראה פרק ד בשמות ובפרט פסוק יד, שמות רבה ג יב). באופן זה אפשר לשלב כאן בילקוט שמעוני בפרשתנו רמז תשסד: "ארבע חטאות כתובין כאן, לא האמנתם, לא קדשתם, מעלתם, מריתם". משמע, החטא לא נגמר ב"לא האמנתם". יש גם מעילה ומריה. ראה דבריני יען לא האמנתם בי בפרשה זו. תיאור החטא בריבוי לשונות ומקומות, והפירושים הרבים שנאמרו עליו, מכהים לכאורה את בקשתו הפשוטה של משה: "ייכתב עלי על מה נענשתי". ובסוף גם יש לנו "מריתם" של משה מול "כמה ימרוהו" של בני ישראל (ראה המדרש הראשון). שניהם המרו ומשה אינו שונה מדור המדבר. דיון סבוך זה בחטאו של משה אכן מעורר שאלות חמורות לגבי בקשתו של משה "ייכתב סורחני": האם הפרשנים היו מודעים למדרש? אבל

יומא דף פו עמוד ב

אמר רב יהודה: רב רמי,⁸ כתיב: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה" (תהלים לב א) וכתוב: "מכסה פשעיו לא יצליח" (משלי כח יג)! לא קשיא: הא בחטא מפורסם, הא - בחטא שאינו מפורסם.⁹ רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן: כאן - בעבירות שבין אדם לחברו, כאן - בעבירות שבין אדם למקום.¹⁰

תנו רבנן: וצריך לפרוט את החטא, שנאמר: "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב", דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא אומר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה".¹¹ ... שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד. משה אמר: יכתב סורחני, שנאמר: "יען לא האמנתם בי להקדישני". דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". משל דמשה ודוד למה הדבר דומה? לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית. אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית: בבקשה מכס, הודיעו על מה היא לוקה,¹² שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה. הביאו פגי שביעית ותלו בצווארה, והיו מכריזין לפניו ואומרים: על עסקי שביעית היא לוקה.¹³

ספרי במדבר פסקא קלז

שני פרנסים עמדו לישראל אחד אמר אל יכתב סורחני ואחד אומר יכתב סורחני. דוד אמר אל יכתב סורחני ... משה אמר יכתב סורחני ... משל למה הדבר דומה? לשתי נשים שהיו לוקות בבית דין, אחת לוקה על שקלקלה ואחת לוקה על שגנבה פגי שביעית. זו שגנבה פגי שביעית. בבקשה מכס הודיעו סורחני שלא יהיו העומדים סבורים לומר כשם שזו קלקלה אף זו קלקלה. תלו לה הפגים בצווארה והיה הכרוז מכריז לפניו על הפגים זו לוקה וכו'.¹⁴

ר' אלעזר המודעי אומר: בוא וראה כמה צדיקים חביבים לפני הקב"ה. שבכל מקום שמזכיר מיתתם שם מזכיר סורחונם. וכל כך למה? כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבאי עולם לומר: מעשים מקולקלים היו בהם בסתר לפיכך מתו. כך, בארבעה מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן, ובכל מקום שהוא מזכיר מיתתן - שם מזכיר סירחונם. להודיעך, שלא היתה בהם אלא זו בלבד.¹⁵

מאיך הוא מעצים את תוקפה המוסרי. כך או כך או גם כן - "ייכתב עוונתי". ואולי זה עצמו משה אומר לכל הפרשנים והדרשנים: יכתב, יתפרש ויידרש סורחני במי מריבה, על ידכם, ככל שתמצאו. אין לי מה להסתיר.

⁸ רב משליך מפסוק אחד לשני. מציג סתירה, לכאורה, בין שני פסוקים.
⁹ ראה מפרשי הגמרא רש"י ושטיינזלץ שם. חטא מפורסם הוא חטא שכבר נודע ברבים ואז מוטב לאדם שיודה עליו בפומבי. חטא שאינו מפורסם, מוטב שיתוודה בינו לבין עצמו ולא יעשה פומבי לחטאיו.

¹⁰ הנושא אם לפרסם את החטא או לא נדון בגמרא לאור שני פסוקים סותרים שיש לנו בכתובים: פסוק בתהלים ממנו משמע שלא טוב לפרסם חטאים ופסוק במשלי ממנו משמע שטוב לפרסם ומי שמנסה להסתיר, לא יצליח. וברמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ה סוכמו הדברים להלכה: "ושבח גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע פשעיו ... וכל המתגאה ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו גמורה ... שנאמר מכסה פשעיו לא יצליח. במה דברים אמורים, בעבירות שבין אדם לחברו אבל בעבירות שבין אדם למקום אינו צריך לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו אם גילם, אלא שב לפני האל ברוך הוא ופורט חטאיו לפניו ... וטובה היא לו שלא נתגלה עונו שנאמר: אשרי נשוי פשע כסוי חטאה". לכאורה, חטא מי מריבה הוא בין אדם למקום ולא היה סיבה למשה להצהיר "ייכתב עוונתי". (המקרה היחיד שמפרסמים חטא שבין אדם למקום הוא "החנפים". ראה בגמרא יומא שם וראה גם רמב"ם הלכות דעות ו ח). או שמא כבר נתפרסם החטא שהרי כל ישראל נכחו שם ולכן מוטב שייכתב לדורות בצורה ברורה. על נושא [גלו](#) [החטא או כיסונו](#) כבר זכינו להרחיב ביום הכיפורים. מה שחשוב לנו כאן הוא להציג את שיטת משה.

¹¹ כאן עוברת הגמרא למקור תנאי שדן בנושא של פירוט החטא (שיש להבחין בינו ובין פרסום החטא). רבי עקיבא סבור שלא ונעזר באותו פסוק שממנו לומדים שלא לפרסם (אם לא מפרסמים, גם אין מה לפרט). רבי יהודה סבור שצריך לפרט את החטא (נוסף לפרסומו הכללי), אך מעניין שהמקור שלו הוא משה שמפרט את חטא העגל שהעם עשה, וזה גם לכאורה חטא בין אדם למקום.

¹² על מה אני לוקה, דיבור בגוף שלישי של המדבר על עצמו.

¹³ מהדין ההלכתי מגיעה הגמרא למשל של שתי הנשים. יש כאן, לכאורה, חזרה על המשל שכבר ראינו במדרש במדבר רבה בו פתחנו (סביר שהגמרא ביומא קדמה למדרש במדבר רבה), אבל בהארה שונה בתכלית. במדרש במדבר רבה הנמשל של האשה שקלקלה הוא דור המדבר ושל האשה שאכלה פגי שביעית - משה. מה הנמשל כאן? האשה שקלקלה זה דוד שחטא באשת איש. האם הדרשן אכן התכוון למשל כפול ודו-צדדי? משה - האשה שאכלה פגי שביעית, דוד - האשה שקלקלה, או שהוא מתייחס רק לצד של משה? "משל דמשה ודוד" אומר המדרש. אבל ההכרזה כאן היא רק על האשה שאכלה פגי שביעית בעוד שבמדרש במדבר רבה ההכרזה היא על שתי הנשים! אמנם גם שם האשה שאכלה פגי שביעית היא שמבקשת שיכריזו עליה, אבל נראה שההחלטה על ההכרזה היא של בית הדין ללא משוא פנים (האמנם מקובל להכריז או להודיע בפומבי על מה נענש מי שיצא חייב בבית דין?). אבל גם בלי ההכרזה, במסווה של "אל יכתב סורחני", נכתב סירחוננו של דוד במדרש זה באופן הבוטה ביותר. הוא גם האשה שקלקלה וגם מנסה להסתיר קלקול זה. אם למישהו יש קריאה שונה של מדרש זה, אנא יאיר את עינינו ותבואו עליו ברכה.

¹⁴ חלק זה של מדרש ספרי (בפרשת פנחס על הפסוק "כאשר מריתם פי") הוא מקבילה די מדויקת של הגמרא ביומא הנ"ל. הסדר הנכון הוא הפוך ממה שהבאנו: מדרש ספרי, הגמרא ביומא, במדבר רבה. אי לכך, מדרש במדבר רבה שמן הסתם עמדו לפניו שני מקורות קדומים אלה, הוא שמשנה ומרחיב את ההכרזה על שתי הנשים. אבל שם כאמור, האשה שקלקלה הוא דור המדבר.

¹⁵ הנוסף החדש שמוסיף מדרש ספרי למה שראינו עד כאן, הוא שהתורה והמקרא כולו אינם מכסים על חטאים, בפרט של האישים המפורסמים והצדיקים, לטובתם ולטובת הכלל. בזכות משה שאמר "ייכתב סורחני" זכו גם בני אהרן, נדב ואביהוא ויזכה כל אדם שירצה להיות צדיק אמיתי, שהרי "כי אדם אין צדיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יֵעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא" (קהלת ז כ). צדיק אמיתי הוא בארץ ולא

בראשית רבה פרשה פז סימן ו

מטרונה שאלה את ר' יוסי, אמרה לו: אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומו והיה עושה הדבר הזה? הוציא לפניו ספר בראשית והתחיל קורא לפניו מעשה ראובן ובלהה, מעשה יהודה ותמר. אמר לה: מה אם אלו שהם גדולים וברשות אביהן לא כיסה עליהם הכתוב, זה שהוא קטן וברשות עצמו על אחת כמה וכמה.¹⁶

ספרי דברים פסקא כו

שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד מלך ישראל. משה אמר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, עבירה שעברתי תכתב אחרי. שלא יהיו הבריות אומרים דומה שזיף משה בתורה או שאמר דבר שלא נצטווה. משל למלך שגזר ואמר כל מי שאוכל פגי שביעית יהיו מחזרים אתו בקנפון.¹⁷ הלכה אשה אחת בת טובים לקטה ואכלה פגי שביעית והיו מחזרים אותה בקנפון אמרה לו בבקשה ממך אדוני המלך הודיע סרחוני שלא יהו בני המדינה אומרים דומה שנמצא בה דבר ניאוף או שנמצא בה דבר כשפים הם רואים פגים תלויים בצוארי ויודעים שבשבילם אני מחזרת. כך אמר משה לפני המקום: עבירה שעברתי, תכתב אחרי. אמר לו הקב"ה: הריני כותבה שלא היתה אלא על המים שנאמר: "כאשר מריתם פי" (במדבר כז יד).¹⁸

רבי שמעון אומר: משל למלך שהיה מהלך בדרך ובנו עמו בקרוכין שלו.¹⁹ הגיע למקום צר נהפכה קרוכין שלו על בנו, ניסמת עינו, נקטעה ידו, נשברה רגלו.²⁰ כשהיה המלך מגיע לאותו מקום אומר: כאן ניזק בני, כאן נסמת עינו, כאן נקטעה ידו, כאן נשברה רגלו. אף כך המקום מזכיר שלש פעמים: מי מריבה, מי מריבה, מי מריבה. לומר: כאן הרגתי את מרים, כאן הרגתי את אהרן, כאן הרגתי את משה, וכן הוא אומר: "נִשְׁמְטוּ בְיַדִּי סֵלַע שִׁפְטֵיהֶם" (תהלים קמא ו).²¹

דוד אמר לפני המקום: עבירה שעברתי, לא תכתב אחרי. אמר לו המקום: לא שוה לך שיהו הבריות אומרים שבביל שאהבו מחל לו?²² משל לאחד שלוה מן המלך אלף כורים חטים בשנה. היו הכל אומרים: איפשר שזה יכול לעמוד באלף כורים חטים בשנה ואינו ממשכנו המלך? אלא כתב לו אפוכי.²³ פעם אחת שייר ולא שקל לו

בשמים. ומשום שהוא בארץ הוא גם חוטא לפעמים. ומה יעשה כשיחטא? יתודה, גם בפומבי אם צריך ולא יכסה על פשעיו. ראה מדרש תהלים (בובר) מזמור טז על הפסוקים הפותחים את הפרק: "מכתם לְדוֹד שְׁמֵרְנִי אֶל כִּי חִסִּיתִי בָךְ: אֲמַרְתָּ לֵה' אֲדֹנָי אֶתָּה טוֹבְתִי בְּלַעֲלִיךָ - אֲמַר דוֹד לִפְנֵי הַקֶּב"ה: רִיבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵייתִי מֶלֶךְ הַמַּלְכֵתִיךָ עָלַי. אֲמַר לוֹ הַקֶּב"ה: אֵינִי מַחְזִיק לְךָ טוֹבָה, טוֹבְתִי בְּלַעֲלִיךָ. וְלָמִי הָיָה טוֹבְתִי? לַקְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאַרְץ הַמָּה, שְׁאִין הַקֶּב"ה קוֹרֵא לְצַדִּיק קְדוֹשׁ עַד שִׁינְתֵן בְּאַרְץ. לָמָּה? שִׁיֵּצֵר הָרַע מֵיֵצֵר לוֹ, וְאִין מֵאַמִּין בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד יוֹם מוֹתוֹ, וְכֵן אֲמַר שְׁלֵמָה כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בְּאַרְץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יַחֲטֵא (קִהְלַת ז כ), לִפְיֵךְ אֵינוֹ קוֹרֵא קְדוֹשׁ עַד שִׁינְתֵן בְּאַרְץ, לִכֵּן נֹאמַר לַקְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאַרְץ, וְאַפִּילוֹ אֲבוֹת הָעוֹלָם לֹא נִקְרְאוּ קְדוּשִׁים עַד שִׁנִּיתֵנוּ בְּאַרְץ". דוֹד הַמֶּלֶךְ - מֶלֶךְ עָלֵי אֲדָמוֹת - מוֹכֵן לְהַמְלִיךְ עָלָיו אֶת הַקֶּב"ה, אֲבֵל לֹא מוֹכֵן לְהוֹדוֹת בְּפוֹמְבֵי עַל חֲטָאוֹ. מִשֶּׁה, לְעוֹמְתוֹ, שְׁעָלָה לְמֵרוֹת וְשִׁהָה בְּמַחִיצַת עֲלִיּוֹן וְנִיצַח אֶת מְלֹאכֵי הַשָּׁרֵת (שְׁבַת פ), וְ"גִבְרָה יָדוֹ" עַל הַקֶּב"ה כְּשֶׁחֲטָף מִיָּדוֹ אֶת הַלּוּחוֹת (ירושלמי תענית ד ה) וְהַתִּיר נִדְרוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה (שְׁמוֹת רַבָּה מִג ד), רואה עצמו כצדיק בארץ.

¹⁶ שרשי שיטת משה נעוצים בספר בראשית שכל כולו "מעשה אבות סימן לבנים". ראה דבריני [נטלתי ספר בראשית וקראתי בו](#) בפרשת וישב וכן דבריני [מעשה אבות סימן לבנים](#) בפרשת חיי שרה.

¹⁷ קנפון או קמפון (camp) - מגרש ציבורי סביבו או בתוכו מתכנס הציבור. כיכר העיר? ואולי הוא גם סוג של בית מעצר.

¹⁸ כאן חוזר משל פגי השביעית אבל בנוסח אחר מכל מה שראינו עד כה, נוסח שיש לו מקבילות בויקרא רבה לא ד, דברים רבה ב ו, ספרי זוטא כז ועוד. כאן אין שתי נשים, רק אישה אחת (מול נשים רבות אחרות שנכלאו בקנפון) וזה הבדל מהותי. אי אפשר להסיק מהאישה שאכלה פגי שביעית על אישה מסוימת אחת שקלקלה כדמות נגדית. אין כאן דיון הלכתי מתי לגלות את החטא ומתי לא (הגמרא ביומא). אין כאן גם הדגשת הצדיקים והאבות כדמויות מוסריות (ספרי במדבר), אלא אחריות המנהיג, הפרנס. בפרט פרנס כמשה שהנחיל את התורה לעם ישראל ומשמש בית אב לכל המנהיגים והנביאים שבאו אחריו: "שלא יהיו הבריות אומרים דומה שזיף משה בתורה או אמר דבר שלא נצטווה". אין זה חטא פרטי שניתן לדון אותו בגדרי "בין אדם למקום". הציבור מעורב כאן. כל סמכותו ותורתו של משה עומדת כאן במבחן.

¹⁹ קרוכין היא מרכבה.

²⁰ של הבן.

²¹ ראה במדבר רבה כג ג, פרשת מסעי: "אלה מסעי בני ישראל - משל למלך שהיה בנו חולה. הוליכו למקום אחד לרפאותו. כשחזרו, התחיל אביו מונה כל המסעות ואומר: כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך. כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני. לכן נאמר: אלה מסעי". על מדרש זה ודומיו, שמציינים את מסעי בני ישראל ותחנותיהם השונות במדבר, פעם לגנאי ופעם לשבח, כבר הרחבנו בדבריני [אלה מסעי](#) בפרשת מסעי. כאן, הקב"ה הוא ששם ציונים ותמרורי דרך (ראה ירמיהו לא כ) לבניו שהרג (כלשון המדרש) במדבר. בהריגת מרים נראה שהכוונה שעם מותה פסקה הבאר שהייתה מספקת מים לעם כל אותם שנים. ראה דבריני [בארה של מרים](#) בפרשת חוקת.

²² בלשונונו היום: שווה לך דוד כיסוי החטא במחיר שירננו עליך (ואולי גם עלי) שיש לך פרוטקציה שם למעלה? בדף זה אנחנו מתמקדים בגישתו של משה "ייכתב עוונתי". לעימות הרעיוני המקיף בין דוד ומשה, האם לכסות על החטא או לפרסמו ולהודיעו ברבים, הקדשנו את הדף [כיסוי החטא או גילוי](#) ביום הכיפורים. אך כיוון שהמדרש מציג את "שני הפרנסים", ולנוכח העמדה הברורה של משה שלא לכסות על החטא, נגדרנו להציג גם את עמדתו של דוד כאן (מה גם שאת המדרש הזה לא הבאנו בדף ליום הכיפורים). דוד בשלו - הוא לא מוכן שיתפרסם חטאו, גם במחיר שירננו שואהבו מחל לו. "לְדוֹד מִשְׁפִּיל אֲשֶׁרֵי נְשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה" (תהלים לב א).

²³ שהמלך ויותר לו.

כלום, נכנס המלך לביתו ונטל בניו ובנותיו והעמידם על אבן המכר. באותה שעה ידעו הכל שלא שייר בידו כלום. אף כל פורעניות שהיו באות על דוד היו מכופלות, שנאמר: "ואת הכבשה ישלם ארבעתים" (שמואל ב יב ו). רבי חנינה אומר: ארבעתים - ששה עשר.²⁴ אף נתן הנביא בא והוכיחו על אותו מעשה שעשה. דוד אמר: "חטאתי לה' " (שמואל ב יג). מה אמר לו (נתן): "גם ה' העביר חטאתך לא תמות", ואומר: "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי" (תהלים נא ו).²⁵

סנהדרין דף קז עמוד א

אמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, "שגיאות מי יבין" (תהלים י"ט יב). אמר לו: שביקי לך.²⁶ - "ומנסתרות נקני" - שביקי לך. - "גם מזדים חשוך עבדך" - שביקי לך. - "אל ימשלו בי אז איתם", דלא לישתעו בי רבנך²⁷ - שביקי לך.²⁸ "ונקיתי מפשע רב", שלא יכתב סרחוני. - אמר לו: אי אפשר. ומה יו"ד שנטלתי משרי עומד וצווח כמה שנים, עד שבא יהושע והוספתי לו, שנאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (במדבר יג טז), כל הפרשה כולה על אחת כמה וכמה.²⁹

במדבר רבה פרשה יט סימן יג

אמר לו הקב"ה למשה: באיזה פנים אתה מבקש ליכנס לארץ? משל לרועה שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן. ביקש הרועה לכנס לפלטרין של מלך. אמר לו המלך: אם אתה נכנס עכשיו, מה יאמרו הבריות? שאתה השבית הצאן! אף כאן אמר לו הקב"ה למשה: שבחך הוא שהוצאת ששים ריבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר? עכשיו יאמרו: אין לדור המדבר חלק לעולם הבא! אלא, תהא בצדס ותבוא עמהם שנאמר: "ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל". לכך כתיב: "לא תביא את הקהל הזה", אלא שיצא עמך.³⁰

שבת שלום מחלקי המים

²⁴ ראה מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור ג על הפסוק "ה' מה רבו צרי" - צרת מרד אבשלום בנו: "כתיב: ואת הכבשה ישלם ארבעתים. אמר ר' יהודה בר חנינא: אמר ליה הקב"ה לדוד: אתה ניאפת אחת, שש עשרה ניאפות יבואו לך. אתה רצחת אחת, שש עשרה נרצחות יבואו לך, ארבעתים ארבעה על ארבעה". המפרשים עושים חשבון של עשר פילגשים ושש נשים של דוד שאבשלום נאף איתן.

²⁵ סיום מינורי זה של המדרש קצת מפתיע לנוכח הדברים לעיל וממחיש שדוד לא מוותר ולכאורה נתן הנביא מסכים איתו. אבל סוף דבר אנחנו יודעים את סיפורי דוד ואת משל כבשת הרש ושנענש במות ארבעת בניו: אבשלום, אמנון, הבן הראשון של בת שבע ואדוניהו. (אנחנו מוסיפים את תמר שהאונס שלה היה כמו רצח, דברים כב כו). נראה כאילו המדרש משאיר לקורא להחליט אם משה צודק או דוד צודק. ולהלכה כאמור הכריעו חכמים והבחינו בין חטאים שבין אדם לחברו שצריך לפרסם ובין חטאים בין אדם למקום שאינו צריך לפרסם. ראה שוב דברינו [כיסוי החטא או גילוי](#) ביום הכיפורים.

²⁶ מחול לך, ויתרתי לך. ראה תפילת כל נדרי: "שביקין ושביתיך בטלים ומבוטלים וכו'". התרגום המדויק של שבק: עזב.

²⁷ שלא ידונו חכמים בעוונותי בבית המדרש. ואמנם אמרו: "כל האומר דוד חטא איננו אלא טועה" (שבת נו ע"א).

²⁸ גם זה מחול לך. אבל לא לכתוב כלל, אי אפשר כמו שממשיכה הדרשה. ואם נכתב, מי יעצור בעד הדרשנים והפרשנים? המקרא וגם חז"ל לא חסו על דוד ודנו בחטאו באריכות (סנהדרין שם, יומא כב, מדרש תהלים ועוד), כולל בקשתו שלא יכתב עוונות שממנה הגענו להשוואתו עם האשה שקלקלה; שזה, כפי שכבר ציינו, אולי הקטרוג הגדול ביותר על דוד. גם את זה שביקשת דוד שלא יכתב עוונות יכתב ויידרש כולל ההשוואה עם משה. בסופו של דבר, אי אפשר להסתיר את החטאים. סופם להתגלות ויפה שעה אחת קודם של הודאה ויודוי. ראה שוב לשון ספרי לעיל: "דוד אמר לפני המקום: עבירה שעברתי לא תכתב אחרי. אמר לו המקום: לא שוה לך שיהו הבריות אומרים בשביל שאהבו מחל לך".

²⁹ איזו פרשה? פרשת בת שבע. היא כבר כתובה אומר הקב"ה לדוד ועל מה שכתוב, שום כח בעולם לא יעצור מלדרוש ולדון. ראה המשך הגמרא שם: "ונקיתי מפשע רב", אמר לפניו: ריבונו של עולם, מחול לי על אותו עון כולו! - אמר: כבר עתיד שלמה בנך לומר בחכמתו: "היחיתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונו, כן הבא על אשת רעהו לא ינקה כל הנגע בה (משלי ו כז-כט)". ראה גם הפתיח שם: "למה דוד דומה? לסוחר כות" (שעומד על המקח ומוריד מן המחיר מעט מעט - שטיינזלץ שם). נראה איפוא ששיטת משה היא שנצחה, לפחות באשר למנהיגים ואישי ציבור (להלכה, אין לנו אלא דברי הרמב"ם בהלכות תשובה, הערה 10 לעיל). שים לב לאנלוגיה שעושה הגמרא בין מחיקת הי"ד של שרי לבין אי כתיבת חטאו של דוד. לעתים לא לכתוב דבר מה כמוהו כמחיקה!

³⁰ מדרש זה צמוד וסמוך למדרש בו פתחנו (כך לפחות בדפוסים שבידינו, וכן הוא בתנחומא סימן י בפרשתנו). מסמיכות זו נראה שמשא אומר "יכתב על מה נענשת" על מנת ליצור חייך בינו ובין דוד המדבר ולחזור ולבקש להיכנס לארץ ישראל. האם זה מכה את תוקפה המוסרי של הבקשה "יכתב סרחוני"? לאו דווקא. מכל המדרשים שהבאנו עולה ברור שחז"ל ראו בשיטת משה "יכתב עוונות" דבר העומד, הלכתי ומוסרית, בפני עצמו. הוא גם נשען על פשט הפסוקים "לכן לא תביאו" ו"כאשר מריתם את פי". ואם משה חוזר ומבקש להיכנס לארץ לאחר שהתוודה על חטאו, אין זאת אלא למעלתו ולמעלת ארץ ישראל. אך שוב, "במבחן התוצאה" לא עלתה לו למשה והוא ודור המדבר נענשו באופן דומה. אם משום שחטאו של משה היה לא פחות חמור ואם בשל הטענה המוסרית הנגדית של הקב"ה: "שבחך הוא שהוצאת ששים ריבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר?" וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו [יען לא האמתם בי](#) בפרשה זו ובדברינו [כי לא תעבור את הירדן הזה](#) בפרשת ואתחנן. ראה שם.